

“Absolut ingen rädsla utan nyfikenhet” Tidigareläggnings av finska – Case Nykarleby

Nykarleby är en av de tvåspråkiga kommunerna som våren 2017 erhöLL statens specialunderstöd för att tidigarelägga språkundervisningen i finska. Finskundervisningen i staden tidigarelades år 2016 till årskurs 1 men denna har redan konstaterats vara otillräcklig i en starkt svenskspråkig miljö. Därför har man under läsåret 2017–2018 planerat Kielistigen, ett språkprogram med målsättningen att stärka den kommunikativa finskan genom att börja med barn i femårsåldern samt integrera språket som en naturlig del av verksamheten från småbarnspedagogiken till grundskolan där språket integreras i övrig undervisning.

Julkaistu: 13. kesäkuuta 2018 | Kirjoittanut: Siv Björklund, Katri Hansell ja Teresia Tötterman-Engström

Bakgrund

Nykarleby är en kommun i landskapet Österbotten med centralorten Nykarleby och ett invånarantal på drygt 7 500 människor. Kommunen är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk. Andelen invånare med svenska som registrerat modersmål är 86,7 %, finska 7,1 % samt övriga språk 6,2 % (*Österbotten i siffror 2016*). Hemspråksundervisning ges i ryska och vietnamesiska och det har uttryckts ett intresse för att utvidga den till att omfatta också engelska och arabiska. Inom bildningsväsendet prioriteras tre utvecklingsområden: skolspråk, digital kompetens och nybörjarundervisning i finska (Nykarleby 2018).

Nykarleby har år 2016 tidigarelagt finskundervisningen till årskurs 1. Eftersom detta inte har upplevts vara tillräckligt för att utveckla kommunikativ finska i en så starkt svenskspråkig miljö som Nykarleby, har den svenska skolsektionen och bildningsnämnden bl.a. låtit utreda möjligheterna att ordna språkbadsundervisning i finska. Resultaten av denna utredning visade att det inte är möjligt att i Nykarleby ordna tvåvägsspråkbad, dvs. ett undervisningsprogram där finsk- och svenskspråkiga elever studerar tillsammans och får cirka hälften av undervisningen på

finska och hälften på svenska (jfr Sundman 2013). Det finskspråkiga elevunderlaget räcker inte till och dessutom är man mån om att en ny modell för finskundervisningen inte får äventyra den enda finska skolans existens i Nykarleby.

När Nykarleby våren 2017 fick medel från Utbildningsstyrelsen för att tidigarelägga finskundervisningen och utreda alternativa lokala modeller föddes tanken om *Kielistigen*. Med *Kielistigen* syftar man till långsiktiga strukturella och pedagogiska lösningar för att tidigarelägga språkundervisningen i finska, göra den mångsidigare och utveckla språkreserven (se Undervisnings- och kulturministeriet 2017) på ett innovativt och lekfullt sätt.

Planeringsarbetet 2017–2018

Från och med läsåret 2017–2018 sköts planeringsarbetet för att konkretisera *Kielistigen* i Nykarleby av en arbetsgrupp som består av lärare från småbarnspedagogik/förskola och den grundläggande utbildningen, biträdande bildningsdirektören samt sakkunniga. Arbetsgruppen har haft månatliga planeringsdagar under hela läsåret för att planera och utveckla *Kielistigen*. Modellen som planeras som en stig från småbarnspedagogik till slutet av grundskolan innebär inte endast en tidigareläggning av finskan utan har dessutom drag av mindre omfattande tvåspråkig undervisning (jfr Skinnaris och Halvaris artikel i detta temanummer (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/varhennettua-kieltenopetusta-vai-kaksikielista-toimintaa-varhaisen-kieltenopetuksen-puurot-ja-vellit>)) enligt grunderna för läroplanen för grundläggande utbildning och för planen för småbarnspedagogiken (Utbildningsstyrelsen 2014, 2016). Målet är att mångsidigt stimulera kommunikativ finska genom att personalen använder finska som en del av den vardagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken och förskolan samt genom tvåspråkig undervisning i grundskolan, dvs. integrerat i andra ämnen än i lärokurserna i det andra inhemska språket finska. För *Kielistigen*s femåringar och förskolebarn betyder det i praktiken att barnet varje dag får ta del av aktiviteter på finska under sammanlagt 20 minuter under dagen. Avsikten är att i tidig ålder skapa en positiv attityd till finska språket samt ge rikligt med möjligheter för barnen att naturligt ta till sig finskan (jfr Palojärvi m.fl. 2016). Också personal som inte upplever sig vara tvåspråkig/finskspråkig ska genom projektet uppmuntras till att våga använda sig av material på finska samt våga börja använda ord och fraser på finska.

I sin planering har arbetsgruppen främst uppmärksammat den grupp av femåringar som med sina pedagoger under hösten 2018 inleder sin *kielistig*. Material och fortbildning som byggts upp för pedagoger inom *Kielistigen* är ändå tillgängliga också för alla enheter inom småbarnspedagogiken och skolväsendet i Nykarleby. Förhoppningen är att inspirera alla daghem och skolor i kommunen att utveckla sina arbetssätt och inkludera finska i sin vardag. Efter det första året kommer gruppen av femåringar att fortsätta sin *kielistig* i förskolan och vidare till den grundläggande utbildningen, medan en ny grupp femåringar årligen antas till *Kielistigen*.

Didaktiska planen

Hittills har arbetsgruppen sammanställt didaktiska planer för femåringar, förskola och nybörjarundervisning. Den didaktiska planen har godkänts som ett komplement till den lokala läroplanen för småbarnspedagogik och den första barngruppen med 21 femåringar startar sin *kielistig* hösten 2018 med den didaktiska planen som verktyg för förverkligandet. Vidare har arbetsgruppens medlemmar deltagit i fortbildningar och gjort studiebesök till andra kommuner som tidigarelagt finska till småbarnspedagogiken.

Den didaktiska planen för femåringar är huvudsakligen avsedd som lärarhandledning för de pedagoger som har verksamhet för femåringar inom Kielistigen. I planen får pedagogen hjälp och tips för att inspirera och motivera femåringen till att vilja lyssna, diskutera, förstå och få lust att lära sig mera finska. Planen är kortfattad för att kännas lättillgänglig som verktyg för den dagliga verksamheten. Den innehåller ändå åtta olika avsnitt som definierats som centrala för att pedagogen ska erbjudas olika och ändamålsenliga sätt att ta in korta verksamhetssekvenser där finska naturligt ingår som en del. I det första avsnittet (*Verksamhetsområde*) redogörs för hur Kielistigen knyter an till de fem delområdena inom mångsidig kompetens (förmåga att tänka och lära sig, kulturell och kommunikativ kompetens, vardagskompetens, multilitteracitet och digital kompetens samt förmåga att delta och påverka) samt de fem lärområdena (se figur 1) i grunderna för planen för småbarnspedagogik (Utbildningsstyrelsen 2016).

Figur 1. De fem lärområdena i småbarnspedagogik (Nykarlebys plan för småbarnspedagogik 2017, Nykarleby 2018).

Avsnitt 2–5 (*Språkliga mål, Pedagogens strategier, Genomförande, Metoder*) ger konkreta tips och idéer om hur man kan växla till finska och vad man kan växla till finska, t.ex.:

- Undvik att översätta innehållet mellan svenska och finska, omformulera hellre.
- Växla gärna språk till finska när innehållet redan är bekant på svenska, när innehållet är konkret och kan förstärkas icke-språkligt

(Pedagogens strategier)

Samling: Gå igenom dagens program!

Mikä päivä tänään on? Paistaako aurinko tänään? Ryhmien jako, päivä, viikko, kuukausi, vuodenaika, sää, kello, aika, kuka on tänään paikalla, päivän ohjelma, missä huoneessa ollaan?

(Genomförande)

I avsnitt 6 (*Tips på material*) har arbetsgruppen lagt in länkar på digitalt material som är relevant och lämpligt för Kielistigens femåringar. Arbetsgruppens erfarenhet är att det finns mycket material på nätet som kunde användas men som inte kommer till användning eftersom pedagogerna inte har hittat eller inte har tid att söka fram lämpliga sidor för den dagliga verksamheten. Den didaktiska planen avslutas med avsnitt sju (*Hemmets roll*) och åtta (*Språkberikad undervisning*) där pedagogen handleds ifråga om hur man kan involvera vårdnadshavarna för att främja finskan i hemmen samt hur Kielistigen passar in inom ramen för hur språkberikad undervisning definierats i läroplansgrunderna (Utbildningsstyrelsen 2014).

Den didaktiska planen för förskolan och nybörjarundervisningen följer samma upplägg och liknande innehåll som den didaktiska planen för femåringar, men modifieras enligt målgruppens ålder och språknivå. Planerna görs elektroniskt tillgängliga för samtliga lärare inom Nykarleby stad och andra intresserade via en öppen digital plattform hösten 2018. Utöver de digitala arbetsredskapen har också olika typer av böcker och material som inspirerar till nytänkande och innovativ verksamhet på finska inhandlats för att användas av Kielistigen och för cirkulation i övriga grupper med femåringar i Nykarleby.

Pedagogernas erfarenheter av pilotåret

Redan under läsåret 2017–2018 har personalen vid den avdelning där Kielistigen placeras systematiskt utvecklat sina arbetssätt och på det sättet genomfört ett pilotår med den verksamhetsmodell som Kielistigen bygger på. Forskargruppen från projektet *MultiPed* (Flerspråkighetspedagogik) vid Åbo Akademi har följt upp och dokumenterat planerings- och utvecklingsarbetet kring Kielistigen. Resultaten utnyttjas i vidare planering av verksamhetsmodellen och arbetssätten. Personalen har bl.a. dokumenterat sitt arbete och utvecklingen med hjälp av observationsscheman och gemensamma muntliga dagböcker, s.k. oral journals som forskargruppen utarbetat.

Personalen har sammanlagt använt finska minst 20 minuter under dagens lopp i olika situationer, främst vid matbordet, i tambursituationerna och under samlingen där man sjungit, läst böcker och övat ramsor på finska. Teman som man arbetat med på finska under året har varit bl.a. färger, kroppsdelar och siffror. Mot slutet av läsåret ser personalen en klar utveckling från början av hösten. Alla barn har börjat visa förståelse då personalen använder finska och de flesta har

vågat börja använda vissa ord och fraser i bekanta situationer såsom "kiitos" vid matbordet, vilket påminner om den språk användning som rapporterats om barnens första tid i språkbad (se t.ex. Björklund, Mård-Miettinen & Savijärvi 2013):

[--] om de inte vågar använda orden så gör de med kroppen att de visar ju det här **korvat** så drar de ju i sina öron och allt möjligt sånt [--]

[--] i fredags så var det ett barn som lekte med bilar och så sjöng hen för sig själv en nonsens sång nånting med nonsensord och så kommer ordet **iloinen** med jämna mellanrum [--]

Samtidigt konstaterar personalen att det är viktigt att komma ihåg att även använda daghemmets verksamhetspråk svenska så att det inte blir en alltför stor del finska då man kommer igång med den (jfr Palojärvi m.fl. 2016). Speciellt viktigt kan detta anses vara i ett daghem där verksamhetspråket (svenska) är i en minoritetsställning nationellt även om den lokalt är ett starkt majoritetsspråk (jfr Palviainen & Mård-Miettinen 2016):

Man måste vara mera i alert i hur man använder språket och i vilka situationer man använder det.

Införandet av finska i verksamheten har också väckt barnens intresse för andra språk, och språk och kulturer har diskuterats flitigt i gruppen. Personalen har tillsammans med barnen tagit reda på exempelvis hur man räknar på olika språk och de flerspråkiga barnen i gruppen har berättat om sina språk:

De har blivit väldigt intresserade av andra språk och andra kulturer. De frågar mycket om andra kulturer och andra språk i synnerhet. Och det är inte något konstigt längre att vi har olika språk och olika kulturer [--].

Och de har börjat berätta om sitt eget hemspråk [--] vet du vad, jag pratar inte det här svenska eller finska där hemma jag inte, jag pratar något annat språk jag.

Tidigareläggning av finska har således stött de målsättningar som finns i grunderna för planen för småbarnspedagogiken i fråga om att i) barnen uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer, ii) man tar vara på den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald samt iii) man synliggör flerspråkigheten (Utbildningsstyrelsen 2016, 23, 30–31). Personalen konstaterar också att det under året har blivit lättare för dem, även de helt svenskspråkiga, att använda finska och att de nu känner sig tryggare i sin roll som språkliga modeller också i andra språk än i svenska:

Man blir som trygg till att börja använda bara mera och mera. Åtminstone jag som inte annars har använt så mycket finska.

Det känns roligt och spännande att få lära barnen finska, närmast se hur deras nyfikenhet växer allt mera hela tiden [--]

Och vi tar ju reda på tillsammans ifall det är någonting vi inte kan på ett språk [--]

Även föräldrarna har reagerat övervägande positivt på att barnen kommer i kontakt med och får lära sig finska redan i daghemmet. Många av dem har minnen av att de haft svårt att lära sig finska i skolan, vilket de relaterar till. För att få in flera språk och kulturer konstaterar personalen att en möjlighet kan i fortsättningen vara att på något sätt aktivera föräldrarna i de flerspråkiga familjerna så att de får dela med sig av sitt språk och sin kultur:

Och berätta om sin egen kultur, vad de har för väder i deras hemland [-] att få mera ett grepp om hur det kan vara.

Med Kielistigen in i framtiden

Nykarleby har beviljats fortsatt statligt stöd under läsåret 2018–2019, och arbetsgruppen ämnar arbeta vidare med didaktiska planer för årskurs 3 och vidare. Lokalt strävar arbetsgruppen till att förankra Kielistigens didaktiska planer, utveckla en allmän språkmedvetenhet och skapa en positiv attityd gentemot lärande av finska hos personal i alla skolor i Nykarleby stad. Målet är att utveckla tidigareläggningen av finska så att den inte är beroende av enskilda pedagoger utan kan omfattas av hela lärarkåren. Samtidigt kommer även de pedagoger som under läsåret följer den didaktiska planen för femåringar få möjligheter att utvärdera den. Också uppföljningen av pedagogernas, föräldrarnas och barnens erfarenheter fortsätter med målsättningen att ur flera synvinklar kartlägga och dokumentera den modell för tidigareläggning av det andra inhemska språket som byggs upp i Kielistigen. Utmaningar finns bl.a. i fråga om hur man kombinerar det innehåll som nu getts för femåringar med den A1-finska som redan finns i årskurs 1 och hur man på ett givande och effektivt sätt i de högre årskurserna fördelar de dagliga 20 minuterna på finska som en naturlig och integrerad del av verksamheten.

Siv Björklund är professor vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier i Åbo Akademi och medlem i arbetsgruppen för Kielistigen och styrgruppen för MultiPed.

Katri Hansell, FD, är projektforskare för projektet MultiPed vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier i Åbo Akademi.

Teresia Tötterman-Engström är biträdande bildningsdirektör i Nykarleby stad och medlem i arbetsgruppen för Kielistigen.

Referenser

Björklund, S., Mård-Miettinen, K. & M. Savijärvi 2013. Swedish immersion in the early years in Finland. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 17:2, 197–214.

Nykarleby 2018. *Skolväsendet*. Tillgänglig: <http://www.nykarleby.fi/smabarnspedagogik-and-skola/skolvasendet/> (<http://www.nykarleby.fi/smabarnspedagogik-and-skola/skolvasendet/>)

Palojärvi, A., Palviainen, Å., Mård-Miettinen, K. & S. Helldén-Paavola 2016. "Kiitos. Lite blåbär?": Tillämpning av tvåspråkig pedagogik. I A. Palojärvi, Å. Palviainen & K. Mård-Miettinen (red.) *På finska och svenska. Tvåspråkig pedagogik i daghem och förskola*, 26–49. Jyväskylä universitet.

Palviainen, Å. & K. Mård-Miettinen 2016. "Beakta syfte, målgrupp och kontext": Forskarreflektioner kring genomförande av tvåspråkig pedagogik. *På finska och svenska. Tvåspråkig pedagogik i daghem och förskola*, 55–57. Jyväskylä universitet.

Sundman, M. 2013. *Tvåspråkiga skolor?* Helsingfors: Tanquesmedjan Magma. Tillgänglig: <http://magma.fi/uploads/media/study/0001/01/570c7f571bb9a6a501c1818cc376a938d3ce6126.pdf>
(<http://magma.fi/uploads/media/study/0001/01/570c7f571bb9a6a501c1818cc376a938d3ce6126.pdf>)

Undervisnings- och kulturministeriet, 2017. *Flerspråkighet som resurs. Förslag till åtgärder för utvecklingen av den nationella språkreserven i Finland*. Tillgänglig: http://minedu.fi/documents/1410845/5875747/Flerspråkighet_tiivistelmä.pdf/9059a8f9-c1b3-4e78-8485-94f78306638e/Flerspråkighet_tiivistelmä.pdf.pdf
(http://minedu.fi/documents/1410845/5875747/Flerspra%CC%8Akighet_tiivistelmä%C3%A4.pdf/9059a8f9-c1b3-4e78-8485-94f78306638e/Flerspra%CC%8Akighet_tiivistelmä%C3%A4.pdf.pdf)

Utbildningsstyrelsen 2014. *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen*. Tillgänglig: https://www.oph.fi/download/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf
(https://www.oph.fi/download/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf)

Utbildningsstyrelsen 2016. *Grunderna för planen för småbarnspedagogik*. Tillgänglig: http://www.oph.fi/download/179348_grunderna_for_planen_for_smabarnspedagogik_2016.pdf
(http://www.oph.fi/download/179348_grunderna_for_planen_for_smabarnspedagogik_2016.pdf)

Österbotten i siffror 2016. Tillgänglig: www.pohjanmaalukuina.fi/assets/10/Uploads/Pohjanmaalukuina2016-valmis.pdf (<http://www.pohjanmaalukuina.fi/assets/10/Uploads/Pohjanmaalukuina2016-valmis.pdf>)

Österbottens språkstig 2018. Tillgänglig: <https://osterbottenssprakstig.wordpress.com>
(<https://osterbottenssprakstig.wordpress.com>)

Artikkeliin viittaaminen

Björklund, S., Hansell, K. & Tötterman-Engström, T. (2018). "Absolut ingen rädsla utan nyfikenhet" Tidigareläggning av finska – Case Nykarleby. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(4). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/absolut-ingen-radsla-utan-nyfikenhet-tidigarelaggning-av-finska-case-nykarleby> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/absolut-ingen-radsla-utan-nyfikenhet-tidigarelaggning-av-finska-case-nykarleby>)